

RIMSKI GROBOVI Z MIKLOŠIČEVE CESTE V LJUBLJANI

(emonski grobovi št. 2572—2574)

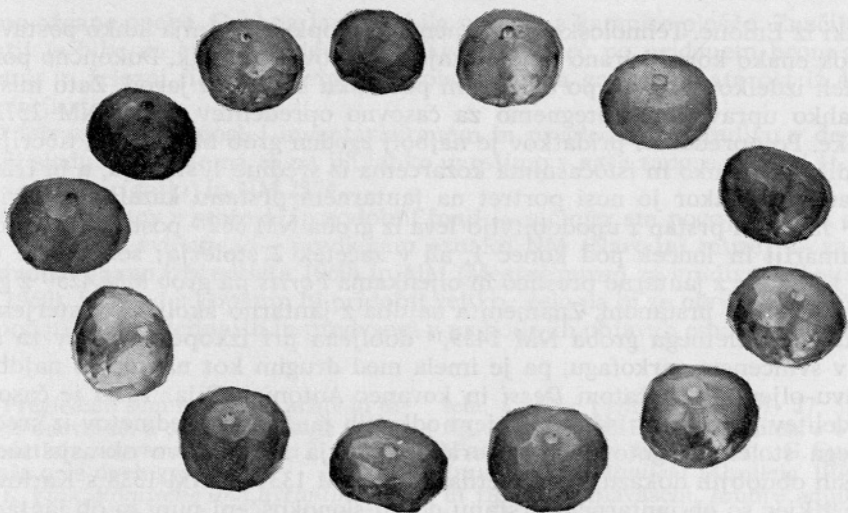
SONJA PETRU

Narodni muzej, Ljubljana

Pri urejevanju depoja Narodnega muzeja smo med gradivom neznanega porekla našli založen rimski grob, odkrit leta 1921 na Miklošičevi cesti v Ljubljani (grob 2572), in sicer nasproti hotela Union na stavbišču Združene gospodarske banke (sedaj Miklošičeva št. 4, uredništvo časopisa Kmečki glas). Ker gre za zanimivo grobno celoto lahko samo obžalujemo, da na spremnem listku ni naveden podroben opis groba s točno lokacijo, načinom pokopa ter ostalim spremnim materialom.¹ Nesporno je najdba le del bogatega ženskega groba, v katerem je bila skrinjica z dragotinami, kakor bi dokazoval pridani bronasti ključ. Od grobnega sestava je ohranjeno v Narodnem muzeju :

1. Ogrlica, sestavljena iz trinajstih jantarjevih jagod; so okrogle oblike, v sredini prevrtane in brušene na večje število majhnih ploskev; inv. št. NM R 11633, pr. 1,8—2,0 cm (**Sl. 1, T. 1, 3**).
2. Železen ključ z vloženo bronasto prečko pod zanko. Brada ključa je trikotno razčlenjena; inv. št. NM R 11634; dolž. 5,2 cm (**T. 1, 1**).
3. Svinčena utež kvadratne oblike z vloženo oziroma vtolčeno črko S v sredini. Na drugi strani je vpraskano znamenje VI ali Z; inv. št. NM R 11635; dolž. 1,5 cm, teža 11,32 g (**T. 1, 2**).

Posebno ugodna za časovno opredelitev te grobe celote je najdba uteži. Čeprav je K. Pink² meritorno opozoril, da je teža pri utežeh le okviren pokazatelj pripadnosti določenemu merskemu sistemu, kaže teža našega primerka (11,32 g) v ustreznem 24 mnogokratniku semiuncije na oskiško libro (273 g) in ne na rimsko libro (327,45 g). Glede na to lahko sežemo tudi po primerjavi k ostalim pomanjševalnicam staterja (tako imenovanega kampanskega čevlja) kot petdesetinke atiške mine ali sicilikusa (437 g). Zelo verjetno je, spričo korozije, odkrhnin, preperelin in odlomljenih delov utrpela manjko izvirna teža in zato je možno, da je pred nami utež normalnega rimskega merskega sistema. Najbolj sprejemljiva bi bila predpostavka, da je bila originalna osnova uteži

1 Jantarna ogrlica iz groba NM 2572 (foto S. Habič). — *Amber necklace from grave NM 2572 (photo S. Habič)*

nek južnoitalski merski sistem, ki je bil z naknadnim nanosom svinčene plombe s črko S prilagojen rimski libri, kakor so v avgustejski dobi tudi v kamniti mizi na pompejskem forumu priredili oskiške votle mere na rimsko libro.³ Za južnoitalsko grško poreklo uteži priča tako material — svinec⁴ — in njena kvadratična oblika.⁵ Oznaka vrednosti z veliko črko S⁶ pa kaže na semiuncijo kot najmanjšo utežno enoto v zgodnjecesarški dobi.⁷

Iz zbranih podatkov je razvidno, da bi mogli s precejšnjo verjetnostjo pripisati utež zgodnjecesarškemu obdobju, vsekakor prvemu stoletju, in to njegovi drugi polovici.

Pridani bronasti ključ ima svoje bližnje analogije v emonskem grobišču;⁸ za datacijo ključa je važen grob MM 504,⁹ kjer ostalo spremno gradivo postavlja podoben ključ v drugo stoletje. V širši časovni opredelitvi bi mogli ključ pripisati zgodnjemu drugemu stoletju.

Spričo tega, da je ključ v grobnem sestavu iz Miklošičeve ceste najmlajši kos, se ravna po njem tudi časovna opredelitev groba NM 2572, ki je tako iz hadrijansko-antoninskega obdobja.

Posredno opredeljujejo to datacijo jantarni izdelki. Jantarju posveča svojo — žal še neobjavljeno — študijo Vladimira Bertoncelj-Kučar (Nakit iz stekla in jantarja, diplomska naloga v Arheološkem oddelku Filozofske fakultete, Ljubljana 1973/74). Spričo njene širše zastavljene analize in vrednotenja oglejskih jantarnih izdelkov,¹⁰ ter slovenskih¹¹ in ostalih bližnjih spomenikov te vrste,¹² sem pritegnila v obravnavo le tiste primerke iz jantarja, ki osvetljujejo časovno pripadnost groba NM 2572.

Jantarne jagode iz obravnavanega groba NM 2572 so v svoji zvrsti spričo izredno skrbne obdelave in brušenja nenavadne. Zato jim lahko pripišemo med našim izročilom rimske dobe svojevrstnost, ki jo naglašajo še ostali jantarni

izdelki iz Emone. Tehnološko zahtevnemu postopku brušenja lahko postavimo ob bok enako komplicirano modeliranje prstanov in plastik. Dokončno poliranje teh izdelkov ustreza po delovnem postopku brušenju jagod. Zato mislim, da lahko upravičeno pritegnemo za časovno opredelitev groba NM 2572 te izdelke. Po opredelitvi pridakov je najbolj zgođen grob MM 384¹³ s tiberijsko-klavdijsko oljenko in istočasnim kozarcema iz sredine 1. stoletja, a bi frizura v pramenih, kakor jo nosi portret na jantarnem prstanu kazala na flavijski čas.¹⁴ Jantarni prstan z upodobitvijo leva iz groba NM 662¹⁵ postavljajo pridani balzamariji in lonček pod konec 1. ali v začetek 2. stoletja; sočasen je tudi grob NM 303¹⁶ z jantarno preslico in oljenkama *Fortis* pa grob MM 425¹⁷ z gladkim jantarnim prstanom. Znamenita najdba z jantarno školjko, panterjem in jagodo iz skeletnega groba NM 1489,¹⁸ dobljena pri izkopu temeljev za sodnijo v svinčenem sarkofagu, pa je imela med drugim kot najmlajšo najdbo v sestavu oljenko s pečatom *Dessi* in kovanec Antonina Pija. Tako je časovna opredelitev groba NM 1489 in v njem odkritih jantarnih predmetov iz sredine drugega stoletja zagotovljena. Uporabo jantarja za izdelavo okrasja tudi v mlajših obdobjih dokazujeta skeletna groba NM 1337 in NM 1338 s Karlovške ceste,¹⁹ kjer so ob jantarnem prstanu dobili slonokoščeni pupi in ob jantarnih preslicah zlato verižico iz Galijenovih novcev.

Mnogostranično brušenje jagod iz groba z Miklošičeve ceste nakazuje prazvedbo za pozno antiko tako značilne steklene jagode s poligonalno oziroma poliedrično obliko.²⁰ Pomen izkopanin groba NM 2572 je s teh gledišč bil vreden posebne obravnave, kakor smo jo predložili s tem prispevkom.

Kakor kažejo razmišljanja ob preostalih drobnih grobnih pridakih nam vsak zase odstira pogled v takratno kulturnozgodovinsko podobo na področju materialne kulture. Izjemna najdba je predvsem 13 jantarnih jagod z ovratnice. Datacija grobne enote ter v sestavu ohranjeni ključ — zadnji ostanek skrinje — dokazujeta upepeljeno pokojnico. Od njene osebne garderobe so se ohranile jagode ovratnice in ključ skrinjice z njenimi dragotinami, kakor je to zelo pogost običaj med emonskimi grobovi. Brušene jagode so toliko bolj nenavadne, ker je običajno jantar v žganih grobovih neznan pridelek, saj je na grmadi zažarel prvi. Bogastvo in visoka raven v tehnologiji obdelave jantarja kakor ga izpričujejo ti neizgoreli kosi so potrdilo pomembnosti tega odkritja za boljše razumevanje antičnega obdobja v Sloveniji.

Ostane nam še naloga, da utemeljimo, čemu dajemo temu emonskemu grobu številko 2572. V svojem katalogu prinašam opis in seznam za 1577 grobov, shranjenih v Narodnem muzeju. Kolegica L. Plesničar je v svoji publikaciji²¹ obdelala dodatnih 977 grobov, ter v Arheološkem vestniku²² nadaljnjih 11 sestavov. Sledi 5 grobov iz Komenskega ulice, objavljenih v Klemenčevem zborniku²³ in en grob iz sosednje Dalmatinove ulice.²⁴ Seštevek vseh doslej objavljenih grobov iz rimskih nekropol v Ljubljani znaša torej 2571 grobov; tu objavljeni nosi torej 2572.

Prišteti moramo še dva grobova iz istega gradbišča pri Zadružni gospodarski banki na Miklošičevi cesti, o katerih poroča neimenovani dopisnik Jutra.²⁵ Po navedbah v tej notici so zadeli pri izkopu temeljev na dvoje okostnjakov v grobni jami, dolgi 1,74 in široki 0,54 m. Grobna jama je bila obdana s kamni, dno je bilo tlakovano z izbranimi kamenčki, posutimi z apnom, na njih pa

močno ožgane opeke. Grobna jama je bila pokrita s kamnito ploščo. Značilnost okostij je bila, da sta imela levi nogi skrčeni. Sodeč po pridanim bronastem prstanu in železni fibuli je pripisal dopisnik Jutra grobovom starost iz 4. ali 5. stoletja.

O teh najdbah v doslej inventariziranem in pregledanem gradivu v depozu NM ni sledu. Ne glede na to pa jih lahko uvrstimo v naše zaporedje pod št. NM 2573 (grob s pridatki) in NM 2574.

V lažjo delitev v starejši in sodobni fond — s čimer sta pogojena tudi vestnost izkopa in evidenca — predlagam oznako NM (Narodni muzej — za vse gradivo izkopano izpred leta 1960) in MM (Mestni muzej za gradivo odkrito po letu 1960). Pregled izkopanin bi pridobil veliko; zelo pa bi se olajšalo tudi črpanje podatkov v dosedanjih in predvsem v prihodnjih objavah emonskih grobov.

¹ Pregledala sem muzejski arhiv in takratne dnevnike, a o odkritju tega groba ni podatkov, čeprav *Jutro* z dne 21. 5. 1921 prinaša opis dveh grobov.

² K. Pink, *Römische und byzantinische Gewichte in österreichischen Sammlungen*, Sonderschriften des Österreichischen archäologischen Institutes in Wien 12 (1938).

³ K. Pink, o. c., 14.

⁴ K. Pink, o. c., 17.

⁵ K. Pink, o. c., 14; za še manjše zlatarske vrednosti primerjaj iz emonskih nekropol še uhan z oznako VII = 7 obolov oziroma skripulov: S. Petru, *Emonske nekropole*, Katalogi in monografije 7 (1972) T. XXXII, 13 a iz groba 487.

⁶ K. Pink, o. c., 15.

⁷ O rimskih utežeh v Sloveniji je poročal W. Schmid, *Jahreshefte für Altertumskunde* 7 (1913) 350, ob najdbi srebrnih kolačev z Magnencijevim pečatom; P. Petru, *Zgodnjesrednjeveška naselbina na Polhograjski gori nad Polhovim gradcem*, *Arheološki vestnik* 18 (1967) 453; k bikoničnim utežem glej še *Antička bronza u Jugoslaviji* (Beograd 1970) sl. 337; E. Čerškov, *Rimljani na Kosovu i Metohiji* (Beograd 1969) sl. 25; sestavljeni niz uteži iz zgodnjega prvega stoletja prinašajo v *Raccolte Archeologiche* (Milano 1966) — zadnji posnetek.

⁸ S. Petru, o. c., T. XCVI, 20, 26.

⁹ L. Plesničar-Gec, *Severno emonsko grobišče*, Katalogi in monografije 8 (1972) T. CXVI, 2.

¹⁰ G. Brusin, *Le ambre di Aquileia, Le Tre Venezie* 16 (1941) 598 — citat po S. Panciera, *La vita economica di Aquileia in età Romana* (Aquileia 1957) 43; G. Brusin, *Nuovi monumenti sepolcrali di Aquileia*, *Le Tre Venezie* 19 (1941) 27, 51 ter fig. 13—14, 27; G. Brusin, *Aquileia e Grado* (Padova 1964) fig. 99—102; G. Cuscito, *Immagini di Aquileia* (Aquileia 1974) 19 in fig. 12; T. Biavaschi, *Ambre aquileiesi nel Museo civico di Udine, Aquileia nostra* 12 (1951) 13 ss.

¹¹ A. Müllner, Bernstein in römischen Gräbern, *Argo* 5 (1897) 40; M. Abramčič, *Poetovio* (Ptuj 1925) 127 pod 87.

¹² D. Rendić-Miočević, Srebrne naušnice nepoznatih japonskih radionica, *Arheološki vestnik* 4 (1953) 211 ss; za starejša obdobja primerjaj figuralno obdelan jantar pri Dj. Mano-Zisi, L. Popović, *Novi Pazar* (Beograd 1969) T. XXXIV.

¹³ L. Plesničar-Gec, o. c., T. CIV, 5.

¹⁴ R. Delbrück, *Antike Porträts*, T. 40.

¹⁵ S. Petru, o. c., T. XLIV, 18.

¹⁶ S. Petru, o. c., T. XXVII, 31.

¹⁷ L. Plesničar-Gec, o. c., T. CCIV, 7.

¹⁸ S. Petru, o. c., 129 in T. XCV, 39—40.

¹⁹ S. Petru, o. c., 122 in T. CXV, 7—17.

²⁰ Glej dobro datiran sestav v grobu 5 iz Pristave pri Trebnjem: T. Knez, *Novi rimski grobovi na Dolenjskem, Razprave I. razr. SAZU* 6 (1969) T. 11, 1—2; S. Petru, *Antično steklo iz dolenskih grobov, Razprave I. razr. SAZU* 6 (1969) T. 5, 16.

²¹ L. Plesničar-Gec, o. c.

²² L. Plesničar-Gec, *Obležje in kronologija antičnih grobov na Prešernovi in Celovski cesti v Ljubljani*, *Arheološki vestnik* 18 (1967) 137.

²³ M. Slabe, *Antični grobovi v Komenškega ulici*, *Arheološki vestnik* 19 (1968) 419.

²⁴ L. Plesničar-Gec, *Varstvo spomenikov* 12 (1969) 91.

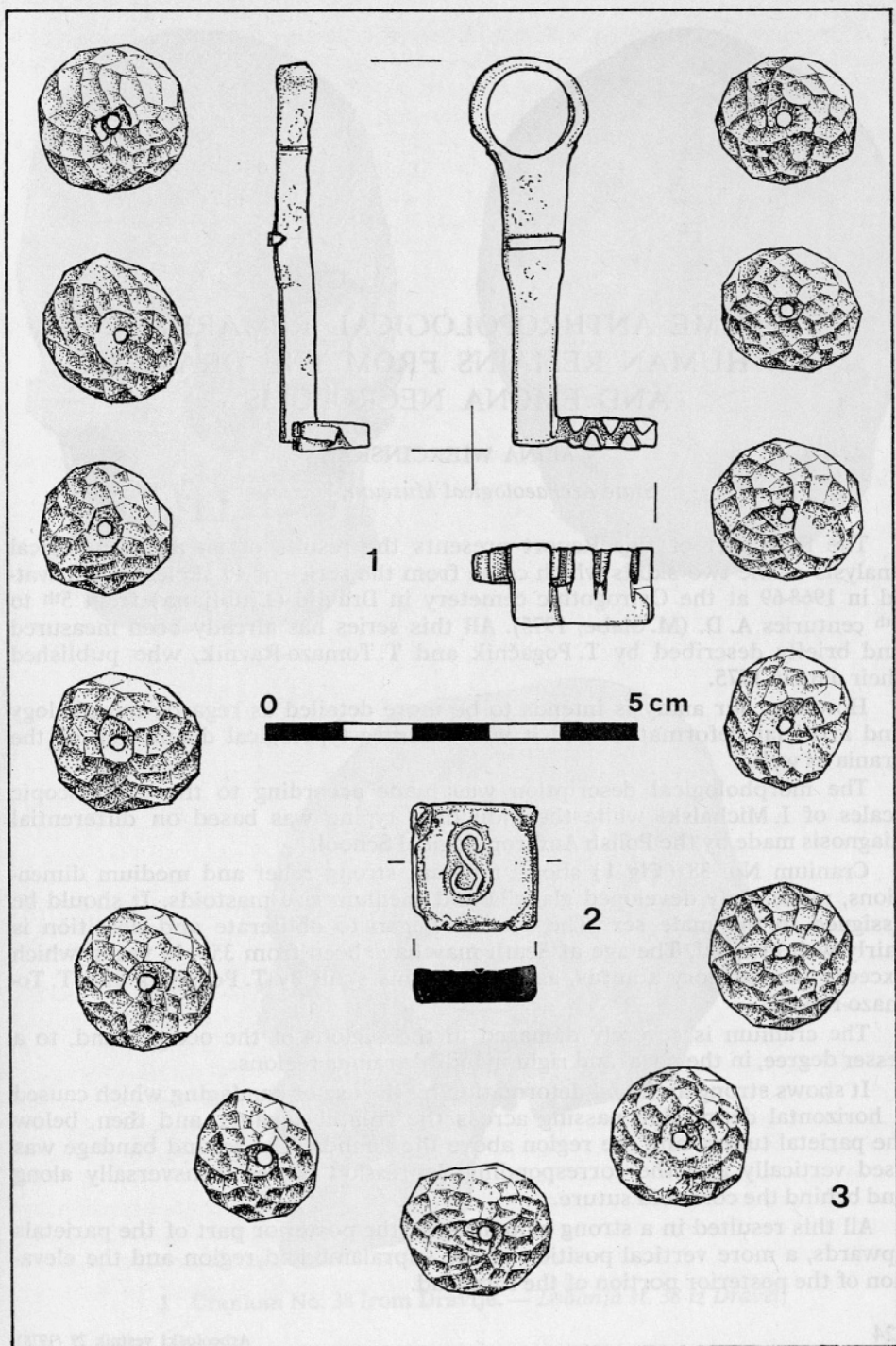
²⁵ *Casopis Jutro* je v nedeljo 22. 5. 1921, na str. 5, poročal o tej najdbi.

ROMAN GRAVES FROM MIKLOŠIČEVA STREET IN LJUBLJANA

Summary

An article in the daily paper (see note 25) reported the discovery of two skeleton graves during excavations for the foundations of the Cooperative Society building at the beginning of Miklošičeva street in Ljubljana. The writer dated this double grave, from the iron fibula and ring found, to the 4. and 5. century. When putting the whole depot of finds in order we discovered finds from a previously not mentioned (cremation?) grave from the same necropolis: a necklace of amber beads, a bronze key and a lead weight with an impressed S mark (**Table 1**). The author has established that the grave belongs to the period of Antoninus.

With the publication of two catalogues of the Roman burial grounds in Ljubljana we now have evidence of 2571 grave units; thus the (cremation?) grave published here is numbered NM 2572, while the two skeleton burials mentioned are numbered NM 2573 and NM 2574.

Tab. 1. Ljubljana, Miklošičeva cesta: ostanki pridatkov iz groba (št. NM 2572) — risal R. Hribar. — *Ljubljana, Miklošičeva street: remains of grave goods from grave No. NM 2572 — drawn by R. Hribar*